

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Цветомира Георгиева Венкова, СУ „Св. Климент Охридски“,
за дисертационния труд „Формиране на езикови компетентности за межкултурно
общуване в европейски образователен контекст чрез Фулбрайтов обмен“
на Рени Радкова Бунева,
докторант към Департамент за езиково обучение, СУ „Св. Климент Охридски“,
в научна област: 2. Хуманитарни науки,
Професионално направление: 2.1. Филология (Съпоставително езикознание –
приложна лингвистика)

В дисертационния труд на г-жа Рени Радкова Бунева е представено задълбочено описание на езиковите компетентности за межкултурно общуване. Те са анализирани с оглед на европейския образователен контекст и на тяхното формиране чрез научния обмен на американската Програма „Фулбрайт“. Темата е многопластова и с особена актуалност по отношение на съвременното межкултурно общуване. Постигнат е добър баланс между различните аспекти на разглежданата материя, позволяващ нейното цялостно и задълбочено осветляване.

Дисертацията е структурирана в пет глави и две приложения, като общият обем на текста е 180 страници. Трудът се отличава с ясна и логична структура, както и с последователна изследователска логика и мотивация.

Първа глава започва със задълбочено описание на обекта на изследване, целите, задачите и изследователската методология на дисертацията. В широк план, обект на изследване се явява процесът на межкултурната комуникация между българи и американци и формирането на межкултурна компетентност в контекста на образователния обмен на Програма „Фулбрайт“. В конкретен план, вниманието е насочено върху фразеологични единици (ФЕ), заимствани от българския и английския език. ФЕ се разглеждат като обособен вид лингвокултурни образования, родени в социума и кодирани в специфична национална и културна среда. Те са описани в рамките на процеса на преподаване и усвояване на английски език чрез посочената програма. Така поставеният обект на изследване изисква изчерпателна предварителна теренна работа, с която докторантката се е справила отлично.

Цел на научния труд е да се съпоставят български и английски ФЕ, като се открият културни прилики и различия и се направят изводи както за спецификата им във всеки от двата езика поотделно, така и в съпоставителен план. Тази обща цел е аргументирано представена чрез детайлно описание на свързаните с нея конкретни стъпки и задачи, като проявяване на специфичния национално-културен компонент в състава на ФЕ от български и английски произход, търсене на езикова универсалност, анализ на културния код, анализ на влиянието на културната глобализация, свързване на межкултурния подход с целите на преподаването на английски език и межкултурната комуникативна компетентност, разработване на конкретен тестов механизъм и др. Трудът постига поставените цели и отчита резултатите в крайните изводи на дисертацията.

Методологически изследването се основава на антропоцентричен, когнитивен и сравнителен модели. Основен акцент се поставя на модела за културните разбирания на Хофстеде, ориентиран към лингвокултурологията.

Трябва да се отбележи, че уводната първа глава въвежда изчерпателно и целенасочено в тематиката на дисертацията и добре подготвя почвата за следващото по-специализирано описание.

Втора глава съдържа подробен анализ на общия обект на изследване: межкултурната комуникация и формирането на межкултурна компетентност чрез преподаване на чужд език. Представени са водещите теории за тези две напращения. Много точно са изяснени ключови термини, като *култура*, *комуникация*, *межкултурна комуникация*, *межкултурен подход* и *межкултурна компетентност*. Авторката е намерила своя ясен път сред тези сложни и многозначни понятия и ги е интерпретирала с оглед на поставените дисертационни цели. Препоръчвам използването на курсив, за да разграничат по-ясно пасажите за всеки термин. Отделна част е посветена на *културните различия* и проблемите, които те създават в межкултурните отношения. В нея се обръща внимание на актуалните теми за етническо многообразие, психологическия пол на културата, властовите параметри, социалната психология и др. Критично са представени актуални тези на Милтън Бенет за *межкултурната чувствителност*, на Хеерт Хофстеде за *колективното културно програмиране*, на Едуард Хол и Милдрид Хол за *поведенческите компоненти на културните различия* и др. Те са актуализирани в

български контекст чрез позоваване и на български културни тези, като например дихотомиите *монументализъм – гъвкавост, себеизстъкване – себезаличаване* на Михаил Минков. Теоретичният обзор в тази глава показва сериозна аналитична задълбоченост.

В Трета глава се анализира европейската езикова политика и межкултурната комуникация. Докторантката уместно тръгва към тази проблематика от представянето на образователните програми на ЕС. Те са разгледани подробно, може би с малко повече детайли от необходимото. Насочеността на тези програми разкрива актуалността на межкултурната комуникация в съвременното европейско културно пространство. Авторката се спира и на ключовите компетентности на съвременния европейски гражданин, извлечени от европейските програми. С оглед на тези компетентности, тя отделя особено внимание на тезата за „учене през целия живот“, като предпоставка за тяхното изграждане. Ценен принос на дисертацията е конкретизирането към българската културна среда на анализа на европейската езикова политика и межкултурната комуникация. Докторантката показва как разширяването на интернационализацията в общуването между хората, европейското пространство и размитите националните граници изискват промяна и нова подготовка на българския гражданин за межкултурна комуникация. По този начин тя обосновава важната роля на многоезичието, което се превръща в изискване към съвременния българин. Освен това, авторката конкретно се спира на инструментите за реализиране на политиките на ЕС за многоезичие в сферата на чуждоезиковото обучение в България. По този начин се прави задълбочен анализ на проблемите при изграждане на цялостна чуждоезикова среда на съвременния българин. Анализът включва конкретни насоки, свързани с по-ранното въвеждане на чужди езици в обучението, мобилността, осъзнаване на културните различия, натрупване на межкултурно познание, присъствие на носител на езика. Тези насоки несъмнено имат приносна стойност при съставянето на стратегии и изготвяне на конкретни програми за обучение по чужд език.

Четвърта глава разглежда ролята, която Програмата „Фулбрайт“ играе за осъществяване на успешна езикова политика и ефективна межкултурна комуникация в Европа, и по-конкретно България. Текстът на главата започва с постулиране на образователния обмен като инструмент на межкултурна комуникация. Направен е интересен анализ на мобилността, като полезна форма за

възпитаване на межкултурна чувствителност и езиково взаимодействие. Спорно е обясняването на сходството на ценностите и културно-историческото наследство в европейското пространство единствено чрез общия регион. Бих посочила, че е добре да се споменат и други фактори, дори и авторката да не е съгласна с тях. Изтъкването на регионалните разстояния като основен фактор за различията между американската и българската култура според мен също е твърде силно за съвременния глобализиран свят. Приносен момент е съпоставянето на образователните системи в САЩ и България, където несъмнено се коренят някои културни несъответствия. Сред добре аргументираните различия, които авторката открива в американската система, са структурираната практическа подготовка, разнообразните инструменти за оценка, академичната насоченост и индивидуален учебен план в горните гимназиални класове, добрата система за образование на деца със специални нужди, както и на талантиливи и надарени деца, възпитаването към доброволчество, гражданско съзнание, подпомагането на хора в нужда. Прави изключително добро впечатление последователната съпоставка с българската образователна система по тези параметри. Интересна е направената връзка между принципите на американската образователна система и Декларацията за независимостта на САЩ. Би било добре да се помисли и дали има подобна насоченост в българската образователна система с определен програмен документ. Интерес представлява анализът на впечатленията на американските лектори по програмата „Фулбрайт“ относно някои параметри на българското образование, култура и социални практики. Задълбочено и смислено са съставени анкетите, показващи много интересни тенденции, които биха били много полезни за българските преподаватели и методици.

В **Петта глава** вниманието се насочва към анализ на конкретни езикови елементи – фразеологичните единици (ФЕ), които се разглеждат на фона на межкултурната комуникация, и по-специално – с оглед на проявата на универсални или специфични черти на съответната култура и език. В теоретичен план, дисертацията прави добра идейна съпоставка на концепциите за *езиковата относителност* и *езиковата универсалност*. Задълбочеността на анализа се основава на водещите концепции на съпоставителното езикознание и на *разширения модел за съпоставителен анализ* на Андрей Данчев. Особено внимание е обърнато и на теоретичните концепции за концептуалните метафори. Добре е, че при

класификацията на фразеологизмите са отчетени и постановките на българската фразеологична школа, най-вече на водещата изследователка Кети Ничева. Значимият принос на тази глава е прилагането на принципите на етносемантичния анализ и параметрите на Хофстеде при концептуален анализ на фразеологизми от американския английски и българския език. Авторката разширява понятието *езикова компетентност* до *лингво-културна компетентност*, като усвоен колективен културен опит. Интересна е съпоставката при приписване на негативни черти на други етноси и култури, при метафоризиране на черти на характера, при авторски неологизми. Бих препоръчала по-ясно текстово разделение между анализите на различните критерии при фразеологизмите в Трета точка на Пета глава. По отношение на параметъра „дистанция на властта“ бих посочила, че констатирането на „голямо неравенство в източноевропейска България“ (стр. 113) би трябвало да бъде по-ясно дефинирано с оглед на народопсихологията и културата, за да се избегне интерпретирането му в чисто икономически план.

В тази глава са представени подробни списъци с конкретни фразеологизми от българския и американския английски език. Те са убедително анализирани в съответните секции. Що се отнася до ФЕ за властова дистанция в българската култура, биха могли може да се добавят и още редица еквиваленти за началници, в които откриваме също ирония (която е показана в текста като присъща на американската култура), сред които *голедец*, *биг бос* (популярна пряка заемка от английски) *шеф*, *шефка*, *началството*, *голямата работа*, *негово (нейно) височество*. Мисля, че съпоставителният властови анализ трябва малко да се прецизира и с оглед на това, че във важни български институции ръководните позиции имат изборен характер, за разлика от принципа на назначения в сходни институции в САЩ. Също така може да се спори и за това, доколко американската фамилярност наистина показва значимо скъсяване на психологическата дистанция, или е по-скоро израз на съществена десемантизация на изразните средства в американския английски, с цел следване на очаквания етичен код. С други думи, мисля, че трябва да се отчете и параметърът „социално-етичен код на общуване“, който да допусне известно разминаване със семантиката и интенцията на изказването. Освен това, в някои случаи ФЕ показват значителни сходства в английски и български език – в подкрепа на това, бих посочила, че някои от дадените на стр. 115 властови изрази в българския език си имат английски

съответствия: *кукла на конци* – англ. *puppet* 'някой, чиито действия са контролирани от външна сила или влияние', *дърпам конците на някого* – *pull the strings* 'да контролираш някого или нещо, често по таен начин' (вж. Merriam Webster dictionary'), и др. Разликата във властовата дистанция би била показана още по-ясно при честотен анализ на употребите на ФЕ, както и при отчитане на ситуационния контекст и на социолингвистичните параметри на участниците. Въпреки някои отделни спорни анализи, Рени Бунева е открила ясно културните различия и убедително я е аргументирала чрез езиковедски данни и интерпретации. Изчерпателен е и анализът по параметъра „несигурност“, като е добре да се добавят данни и от официалните статистики за самоубийства, катастрофи и др. по държави. По-нататък, убедително са интерпретирани резултатите по параметрите *женственост* – *мъжественост* и *времева ориентация*. Със забележително широк обseg са и съпоставките по другите параметри, отразени в т. 4. Докторантката демонстрира задълбочени познания в сферата на лексикологията и фразеологията и умения да интерпретира разнообразните факти.

В **Заключителната част** на дисертацията са представени ясно формулирани изводи. Библиографията е изчерпателна и оформена според изискванията.

Докторантката има четири публикации по темата, от които две в чужбина. Авторефератът съответства на съдържанието на дисертацията и представя добре основните ѝ приноси.

Въз основа на качествата на представения дисертационен труд предлагам на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Рени Радкова Бунева.

Доц. д-р Цветомира Венкова

02.10.2020

София